Барыдойдулар пролетарийдара, холбоhун!

САНА ОЛОХ

Хаhыат 1931 сыл алтыныы ыйтан тахсар.

ССКП ЧУРАПЧЫТААҒЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААҒЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

№ 43 (5088) | 1978 сыл, Муус устар 11 күнэ | ОПТУОРУННЬУК | Сыаната 2 харчы

УОЛ ЫНАХ ЫАН КУУГУНАТАР

Егор Макаров орто оскуоланы бүтэрэн баран «Оскуола — производство—үрдүк уорох» диэн девиhиэнэ оройуон уолаттарын ыаннЬыксытыынан үөлэлиргэ ынырран туран төрөөбүтүөскэбит «Чурапчы» совхоhун Сылаанаабы отделениетыгар Ойбон Куол фермаатыгар ыаннЬыксытыны тахсыбыта иккис сыла буолла. Киниэхэ бу ыаннЬыксыт чэпчэкитэ суох уонна мындыр идэтин баhыалыырыгар ийэтэ Парасковья Афанасьевна күүс-көмө буолбута. Егор үүтү ыаhыгыга бастакы кварталлаах сорудаҕын 145,1 бырыhыан, оттон кыстык алта ыйдаах былаанын 105 бырыhыан толордо. Эдэр үлэhит бу ситиhиитин ЫБСЛКС XVIII съеһин чэпчэкигэ анаыр. Киниэ комсомол төрүттэммитэ 60 сыла туолуутун өссө үрдүк көрдөрүүлэрдээх көрсөргө сорудахтанар.

Егор спордунан эмиэ тапталлаах дьарыктанар. Киниэ иэйилэлэрэ бинир бастыҥ сахыматчыт. Хас да төгүл отделениетын, совхоhун чэпчэки комуоскаларыгар.

Л. И. БРЕЖНЕВ ТИХЭЙ ОКЕАННААҒЫ ФЛОТКА СЫЛДЬЫЫТА

ССКП КК Генеральнай секретара, ССРС Верховнай Советын Президиумун Председателэ, ССРС Оборонатын Советын Председателэ Л. И. Брежнев, ССКП КК Политбюротун чилиэнэ, ССРС Оборонатын министрэ Д. Ф. Устинов уонна ССРС Муораҕаары-Байыаннай Флотун кылаабынай командующайа Советскай Союз Флотун адмирала С. Г. Горшков арыаллаhыыларынан муус устар 7 күнүгэр Кыhыл знамялаах Тихэй океаннаабы флотка сырыттар.

Табаарыстар Л. И. Брежнев, Д. Ф. Устинов, С. Г. Горшков, армия генерала И. М. Третьяк Кыhыл знамялаах Тихэй океаннаабы флот командующайын адмирал В. П. Масловы кытары муораҕа тарыстылар, флот күүстэрин икки өрүттээх үөрэхтэрин, үөрэх хаамыытыгар атын өрүт аараа бинтээх күүстэрин кытары сэрилэсиит бойобуой хараабыллар этэрээттэрин дьайыыларын көтөн көрдүлэр.

Табаарыс Л. И. Брежнев тихоокеанец-моряктар үчүгэй үөрүйэхтээхтэрин көрдөрбүттэрин, уу аннынан устар лодкалары, уу үрдүнээҕи хараабыллары уонна авиацияны утары сатабыллаахтык охсуспуттарын баалаатаата.

Киниэ итиннэ тэҥэ флот күүстэрин уонна средстволарын сылайыы үрдүк таҥымнаабын баалаатаата.

Үөрэх бүппүтүн кэнниэ киниэ кыттыылаахтарын иннигэр «Адмирал Сенявин» крейсеергэ табаарыс Л. И. Брежнев тыл этэ.

ТАБААРЫС Л. И. БРЕЖНЕВ АМУРДААҒЫ-КОМСОМОЛЬСКАЙГА СЫЛДЬЫЫТА

Амурдаабы-Комсомольскай тыhыынчаҕын олохтоохторо муус устар 8 күнүгэр бу куораттаҕа кэлбит Леонид Ильич Брежневи итиннигэ эҕэрдэлээтилэр.

Табаарыс Л. И. Брежнев Амурдаабы-Комсомольскай историческай миэстэтигэр—«Маннаа 1932 сыл ыам ыйын 10 күнүгэр бастакы комсомолецтар—куораты тутааччылар түспүттэрэ» диэн тыллар дьаҥа охсуллан суруллубут сымаҕа граниттарыгар сырытта. Киниэ иккиэн ангар сылаабыта тутуллубут Амуру туоруур тутулла турар Байкал—Амур магистралын илиҥнэ аанынан аттанар муостаны, саҥа тутуулары көрдө.

Леонид Ильич Ю. А. Гагарин аатынан уонна Ленинскай Комсомол аатынан массыынаны оҥорор заводтарга сырытта. Киниэ сыахтарга рабочайдары, инженердэри кытары басыдаласта, үлэлиир уонна оҥорор усулуобуйаларын, хамнастарын, производство кэдьүүhүн интэриэһиргэтэ.

Ленинскай Комсомол аатынан массыынаны оҥорор заводка Леонид Ильич Брежнев куорат рабочайдарын представителлэрин иннилэригэр тыл этэ.

Табаарыс Л. И. Брежневка үйүн ытыс тыаhын ортотугар Амурдаабы-Комсомольскай куорат Бочуоттаах гражданинын диплома, медаля туттарылыннылар.

x x x

Муус устар 9 күнүгэр табаарыс Л. И. Брежнев Владивостокпан Москваҕа барда.

ТАБААРЫС Л. И. БРЕЖНЕВ МОСКВАҒА КЭЛИИТЭ

Сибиир уонна Дальнай Восток куораттарын устун айаннаан муус устар 9 күнүгэр Москваҕа ССКП КК Генеральнай секретара, ССРС Верховнай Советын Президиумун Председателэ Л. И. Брежнев эргиллэн кэлбэ.

Киниэ кытары биирдэ кэлистилэр: ССКП КК Политбюротун чилиэнэ, ССРС Оборонатын министрэ Д. Ф. Устинов, ССРС Муораҕаары-Байыаннай Флотун кылаабынай командующайа Советскай Союз Флотун адмирала С. Г. Горшков, ССКП КК отделын сэбиэдиссэйэ Л. М. Замятин.

ССТА.

ОНУС ПЯТИЛЕТКА. УДАРНАЙ СЫЛ

Куоталаhыы дневнигэ

ССКП райкомун бюрота уонна райсовет исполкома оройуон промышленнай предприятиелэрин, тутар уонна хаччыйар тэриллэлэрин 1978 сыл бастакы кварталыгар социалистическай куоталаҥыларын тумүгүн оҥордулар, кыайыылаахтара уонна хаалан иhэччилэри быhаардылар.

БАСТААН ИhЭЛЛЭР

Потребительскай общество —розничнай табаар эргиирин былаанын 110,7 бырыhыан, общественнай аҥылыкка—111,2 бырыhыан, килиэби астаабыннаҕа уонна бурдуктан оҥоhуктарга—114,4, кииҥэ атыыгар—112,7 бырыhыан толортоон. Маннаа эргиэн предприятиелэрэ барыа, 53 эргиэн точкаҕыттан 49-ка кварталлаабы сорудахтарын толороору уонна аҕара толороору ситистилэр. Бастыҥ коллективка ССКП райкомун уонна райсовет исполкомун көҥөрүллэ сылдьар Кыhыл знамята туттарылынна.

«Якутсовхозстрой» холбоhук ТМУ-га— кварталлаабы былааннарын генеральнай бэдэрээннэ 115,8 бырыhыан, бэйэ күүhүнэн тутуута 130,2 бырыhыан, деловой маhы таhыыта 124,2 бырыhыан толорон. Коллективка партия райкомун уонна райсовет исполкомун көҥөрүллэ сылдьар гымпела бэриллиннэ.

Киносеть коллектиэа —иэйилэнньэҕэ киниэнин көрдөрүүттэн үс хомуурун былаанын 115,2 бырыhыан толорон, атын да производственнай көрдөрүүлэрин ланна аҕардаан. Бу салаа үлэһиттэрэ оройуонга үһүс миэстэни ыллылар. ССКП райкомун уонна райсовет исполкомун Бочуотунай грамотатыынан наҕараадаланнылар.

«Сельхозтехника» холбоhуга, промкомбинат, типография коллектиттара эмиэ балачча үчүгэйдик үлэлээбиттэрэ бэлиэтэннэ.

ХААЛАН ИhЭЛЛЭР

«Якутсельстрой» трест ТМУ-га (начальник Макаров П. П., партийнай тэриллэ секретара Полятинская А. А.) — былаанын генеральнай бэдэрээннэ 94,1 бырыhыан, бэйэ күүhүнэн тутуута 88,9 бырыhыан, үлэ оҥоруллуутугар 81,9 бырыhыан эрэ толортоон.

«Якутмелиоводстрой» трест ПМК-та — сири туһсаран оҥоруута, атын да сүрүн үлэлэргэ былаанын толорбокко тохтон.

x x x

Партия райкомун бюрота уонна райсовет исполкома барыа предприятиелэр, тэриллэлэр коллективтарын квартал түмүктэрин киэҥник, критическэйдик мырыаллаҕар, иҥ ыахтары, резервэлэри толору туһаран государственнай былааннары уонна социалистическай эбэhээтэлистибэлэри ый ахсын эрэ-дэхси үлэлээн хаалбаҥа суох толороллоругар эбээhинэстээтилэр.

Сорук дьэҥкэ: бинир да хаалан иhэччи суох буолуохтаах.

Хонуу сааскы үлэлэрэ саҕаланнылар

КУРСКАЙ. Уобалас сири оҥорооччулара хонуу сааскы үлэлэригэр турдулар. Колхозтарга уонна совхозтарга ыhыыга үлэлиир 500-тэн таҥас комплекстар тэриллиннилэр. Хаhаайыстыбаларга механизаторлар резервэлэрин үөскэтэргэ промышленнай предприятиелэр рабочайдара комсомолдуой. Киниилэр ыраах ыйыгар 3,5 тыhыынча трактористары уонна слесарлары бэлэмнээтилэр.

ССТА.

СИНИМОККА: М. Е. Макаров ыаҥы механическай ыаhытыгэ бэлэмнэнэр.

П. ОКОНЕШНИКОВ фотота.

Үчүгэй сонуннар

ЫАННЬЫКСЫТ ТҮБУКТЭЭХ КҮННЭРЭ

Биилгин ыаах төрөөн үөскүhүгэ улахан түбүктээх күннэр. Карл Маркс аатынан совхоз Одьулуунньаҕы отделениетыгар Үрэх Күөрэ фермаҕа ыаннЬыксытыыр Ранса Седалищева ыаахтары торотүүгэ ыырайдары көрүүгэ-харайыыга улахан болҕомтотун уурар. Ол түмүгэр совхозка үчүгэй туруктаах ыырайдары туттарбаата. Киниэ алта ыйга биирдиигэ фуражнай ыаахтан үүтү ыаhыы сорудаҕын 139,2 бырыhыан толордо. Аҥардас кулун тутар ыйга хас ыаах ахсыттан 193-түү кг үрүн ылыллыыта.

А. ГОТОВЦЕВА.

СЫРАЛААХ ҮЛЭ ТҮМҮГЭ

ыаhын сорудаҕын 121 бырыhыан толордо, оттон бастаҥы кварталлаабы былаанын 78 кг-ынан куоhар да.

«СО» общ. корр.

Ранса Афанасьевна Кривошапкина Субуруускай аатынан совхоз Болтоноотоҕу отделениетыгар хаhыс да сылын сүөсүhүгүнэн үлэлиир. Биилгин киниэ «Сардаана» фермаҕа ыаннЬыксыттыыр. Киниэ кыстык алта ыйыгар хас биирдии ыаахтан үүтү катаҥы эбиллиилэрэ 527 грамма тиийдэ.

Биир төбө биилгин турутуттан 215 кг ыйаа-ыыгынанна.

Чулуу сүөсүhүт кыстык хаалбыт күннэригэр өссө үрдүк таҥамы ыларга, сүөhүнү мунутуурдук толоhуулэрэ дьулуhар.

«СО» корр.

Бороскулар төлөhүйэллэр

Елена Петровна Пестерева Эрилик Эристиин аатынан совхозка ыччат сүөhүнү толоhуйааччыннан үлэлиир. Киниэ быйылгы кыстыкка 40 бороскуну-корин-хаарайын туруорар. Алта ый түмүгүнэн хас биирдии бороскутун 95,3 кг толоhуттан, оттон сууккатаҥы эбиллиилэрэ 527 граммна тиийдэ.

Биир төбө биилгин турутуттан 215 кг ыйаа-ыыгынанна.

Чулуу сүөсүhүт кыстык хаалбыт күннэригэр өссө үрдүк таҥамы ылларга, сүөhүнү мунутуурдук толоhуулэрэ дьулуhар.

«СО» корр.

РАЙСОВЕТ СЕССИЯТА ЫҢЫРЫЛААР

Райсовет исполкома народнай депутаттар оройуоннаабы уон алтыс ыҥырылаах Советтарын VII сессиятын 1978 сыл муус устар 19 күнүгэр сарсыарда 10 чаастан ССКП райкомун мунньахтыыр саалатыгар ыҥырарга быhаарда.

Сессия көрүүтүгэр маннык боппуруостар киллэриллэллэр:

1. ССКП КК уонна ССРС Министрдэрин Советын «Норуот доруобуйатын харыстабылын салгыы саҥыннарар туһунан» Уураахтарынан сибээстээн оройуон олохтоох Советтарын, эмиэ үлэһиттэрин уонна хаhаайыстыбаннай тэриллэлэрин соруктара. Дакылаатчыт—райсовет исполкомун председателэ Р. Р. Бурнашев.

2. Сири оҥоруу культуратын туһсарыы, ыhыылары нэҥэтин, сүөhү аҕыйытын базатын бэлэрэтүү соруктара. Дакылаатчыт—райсовет исполкомун председателэ Р. Р. Бурнашев.

Субуотунньукка бэлэмнэр

«Якутсельстрой» тутар-таҥар учаастатыа колхеттаах субуотуннуукка 100 киһиэнэ кыттыаҕа. Болуотуннуктар биригэдээдэрэ бэйэлэрин тутар объектарыгар үлэлиэхтэрэ. Оттон атыттар производственнай тутуулар территориялларыгар ырааhырдар-хобдиҥнэр үлэни ыытыахтара.

Онон пятилетка фондуттар 1800 солкуобай суумалаах үп киллэриллиэ.

А. СТАРОСТИН.

Сүөһү кыстыга—ударнай үлэ фронта

БЫҺААРЫЫЛААХ КҮННЭР

Ударнай сыл бастакы квартала тумуктэннэ. Итиэ кэм устата өрөйүөн үрдүнэн 2738, эбэтэр былырыын баччатааҕар 347-нэн элбэх ынах төрөөтө. Ол гынан баран, аастыт сыл бу кэмнээҕэр 312 центнериннэн аҕыйах үүтү ыаппыт. Үүтү государствоҕа туттарыы былаанын 864 центнериннэн толорботубут.

Итиэ, биллэн турар, кыстык бастакы ыйдарыттан үүт ыамын үрдэтии ыйын баар ис кыахтарбытын толору туһанан үлэлээбэтэхпит охсуута. Ынах төрөөһүнэ тоҕо эмэ маассабайдык саталаммытын үрдүнэн, сорох фермалар күнүс иккитэ ыаһыннара салҕаабан тахса турар.

Үүт табаарыгаһа эмиэ ыраах. Кварталы түмүгүнэн итиэ кордоруу баара-суоҕа 62,5 бырыһыанга тэҥнэстэ. Үүт хаачыстыбата Субуруускай аатынан уонна «Чураччы» совхозтарга ордук малтах. Бу хаһаайыстыбалар государствоҕа туттарбыт үүттэрин табаарыгаһа 54—57 бырыһыанын эрэ. Өрөйүөн үрдүнэн, государствоҕа атыылыыр үүнүнүт сыалын бырыһыана намыһаҕыттан, үс ыйга 88 тоннаны сүтэрдибит, 126 тоннаны эрэ I суортаҕыттан туттардыбыт.

Аастыт сыл баччатааҕы таһымыттан Эрилик Эристиин аатынан совхоз үүт валовой ыамын 682 центнериннэн, оттон Соҕотуоҥкалаһыны 794 центнериннэн таҥнары туһаран.

Өрөйүөн 44 ферматыттан 20-тэ, 362 ыанныыксытыттан 188-ҥа бастакы кварталлаах сорудахтарын толорботулар.

Үрүҥ илгэни ылыыга балачча үчүгэй кордоруулэри Карл Маркс аатынан совхоз ситиспэт. Манна үүт валовой ыамын былаана 113,4 бырыһыан толоруллан, былырыын баччатааҕар 475 центнериннэн ордук ыанна. Бу совхоз Одьулуунньаабы уонна Мугудайдааны отделениелэрэ ударнай сыл бастакы кварталын үчүгэй кордоруулэриттэн түмүктээтилэр.

Быйылгы кыстыкка сүөһү коҥнуунэн өлүүтэ маассабайдык тарыста. Кыстык алта ыйын түмүгүнэн аастыт сыл туһаннаах кэмнээҕэр 52 төбөнөн элбэх сүөһү туһата суох өлөрдүбүт. Ыырэй коҥнуунэн өлүүтэ саҥа торуох 5,1 бырыһыаннаах таҥнэстэ. Балаһыанньа ордук Субуруускай аатынан уонна «Чураччы» совхозтарга ыараата. Билиҥҥи турбутунан Субуруускайга 99, «Чураччыга» 86 сүөһү туһата суох туораата. Субуруускай аатынан совхоз саҥа торуоҕун 16,9 бырыһыана коҥнуунан оҕуннна. Итиннэ сэргэ улахан сүөһү ыраахта-холлуута эмиэ үүгэ, маҥтан саас коҥнуунан өлүү салҕаабар күттала үөскээтэ.

Онон ырыт-дьүдэйбит сүөһүлэри хаҥаҕалаан аһаппыт саҥа төрөөбүт тиҥэҥэлэри, кырдьаҕас ынахтары ураты көрүү-нэтии, аһаппыт соруктара туоллар. Маҥтан саас ыраах сүөһүлэри арааргаан эбиллибит рационнуу киллэрэрбит шада. Бу үлэни ордук Соловьев отделениетин Сыырдаахтааҕы, Сылаг Ойбон Куоллаҥы, Кытаанах Иҥэмньэйитээҕи, Хатылы уонна Болтоно фермаларыгар салаалыы охсорбут булгуччулаах.

Билиҥҥи турбутунан өрөйүөн үрдүнэн дорохчой аһылык сапааһа аччаата, баара-суоҕа 5697 тонна хэриҥэ оттоох хаалларбыт. Итиэ аастыт сыл баччатыгар тэҥнээтэхха 2921 тоннаннаах аччыгый. Соловьев, Хатылы, Кытаанах отделениелэрэ бу ыйынан, сурунхэн, отторуу сапааһа бүтэр күтталлаах. Оттон эриликтэр Нуохараатааны отторо бүтэн сүөһүлэрин тоттоору көҥөрүүлэрэ салаалынна.

Бу күннэргэ өрөйүөн үрдүнэн 5112 сылгы аһылыкка киирдэ. От тиийбэтинэн, үүгэ ырыгаммалаабыт сылгылар хаһыыга сылдьаллар. Кинилэри саасты тоноот кэмигэр аһылыкка киллэрэн эрэ өрүһүйэр соруктаахпыт. Сылгы болохтоох турар сирдэригэр бу күннэргэ фуражы, от сапааһын баланнан охсуохтаахпыт. Фермаларга оту ороскуотаайдык кытаанах график быһыытынан ыытыахтаахпыт.

Кыстык алта ыйыгар 5406 бороскуйбут хас биирдиитин орто төлөһүбүтүн 77,2 кг-ка тириэртибит. Итиэ графиктан аччыгый. Субуруускай аатынан совхоз биирдии бороскутун ортотунан 67,5 кг, «Чураччы» совхоз 58,2 кг эрэ төлөһүттүүлэр. Ол эрээри ханна төлөһүттүүгэ сөптөах болдьоҕо уурулларан, тэрээһиннэхтэн үлэлиир сирдэригэр бороскулар эбиллиилэрэ ордук. Холобур, Эрилик Эристиин аатынан совхоз Хайахсыттааны отделениетыгар кыстатыллан турар 373 бороску орто эбиллиитэ 105,6 кг-ка тиийдэ, Болугурга орто төлөһүтүү — 95,2 кг.

Бастакы кварталга 712 тиҥэҥэ уонна ынаары искусственнайдык сиэмэлээтэнибит. Итиэ олус аҕыйах. Маныаха балаһыанньа эмиэ ордук Субуруускай аатынан уонна «Чураччы» совхозтарга малтах. Субуруускайдар үс ыйга баара-суоҕа 86, «Чураччы» 75 ынаары эрэ искусственнайдык сиэмэлээтилэр. Сорох фермаларга дылы баччатыгар диэри атыыр өрүстэрэ салгыҥнаа күүлэйдатан тарилэ, урбаты рационнаах турторуу тэриллэ илик. Өрөйүөнгэ баар 80 атыыр өрүстэн 50-на кылаастара суох.

Итиэ итиэстэрэ туоратар иннитэн **ыуус устар 15 күнүттэн ыам ыйын 31 күнүгэр диэри 45 хонуктаах искусственнай сиэмэлээһиҥнэргэ ударнай күннэр биллэриллиннилэр.** Хас ферма ахсын бу үлэҕэ социалистическай куоталаһыы усулуобуйатын оҥорторон, онуо-толоруоҕа күннэтэ «дьулуурдаах охсуһуу» тэриллиэхха.

Түмүктэн эттахха, кыстык быһаарылыыр күннэрэ үүнүлэр. Онон туох баар күүсүбүтүн пятилетка үһүс, ударнай сыл кыстыгын ситиһиилээхтик түмүктүүрэ туһаайыллыыт, ый устата валовойунан 750 тонна үүнү илгэни ыыр, 500 тоннаны государствоҕа туттарар сорукпуутун толорор ыйын турулаахха үлэлиэхпит!

Е. КОРКИН,
тыа хаһаайыстыбатын управлетын начальника.

САРСЫН — КОСМОНАВТИКА КҮНЭ

СНИМОККА: ССРС космонавт-летчига Юрий Алексеевич Гагарин.

ССТА фотохраниката.

Рабселькордар суруйаллар

МЕЛОДИСТ КОНЦЕРА

Промкомбинат кулуубутар соторутаабыта ха таллаҥнаах мелодиҥа Серафим Пилаов айар концерта буолла. Мустубут дьон Серафим Фьодоровичы «Комсомол—БАМ-ыга», «Улуу Ленинскай уруйуубута», «Ыанныыксыт кыргыттар», «Ньуолбалыа» диэн уонна да атын ырыаларын, кордьоох кэпсээннэрин бэрэ биирдэн иҥнитиэр.

Республика кырдьаҕас мелодистарытын биир дастэрэ быйыл олунньуга 50 сааһа, айар үлэтэ 30 сыла туолуута бэлиитэммита. Кини бихигинэ ыраатан, ыраатан үлэлиир сылдьар, ыллаатаҕына ахсын куолаһа өссө чэлгэрдиэн, ис иҥнитэн ааҕыллыа иҥэр. Итиэ иҥин бу бэйиэ мелодист концерын олус наадахсоотибит, ыгыныах үчүн үйэни, чэгиэн-чэбдик дорообуйаҕын, аймаҕыллаах үлэни баҕарабыт.

В. КУЗЬМИНА.

Ыраастата охсуохха

Өрөйүөн кинилэр олохтоохторо кэтахтэриттэр эмиэ ынах сүөһүнү ыитэн туруоруллар. Кинилэр кыһын улахан күөлгэ, салаанньа өртөтүнэн аанар көҥүсэ. Өтохтоох күөлүгэр ойбоннооллор, уу уолан иҥэр буолан эмиэ чүөмэлэргэ кэйиллэр.

Саас ыраах, күн-дьыл итийэн иэн ойбоннор тастарыгар эмиэ сүөһү ноҕуома, арааһыр-хаах ирэрэ сүбу кэлла. Ол үрдүнэн маны ыраастааһыҥҥа ким да кыһаҕыат күрдүк.

Саҥаныстанция, сельсовет исполкомун үлэһиттэрэ сүбу күннэргэ дьаһайан ойбоннору ыраастата охсоллоро, иҥэр уубутун кэртийиттэн ороҥналлэрэ наада.

Санитарнай-чэбдигирдэр үлэлэрэ ааллаах ыы бэрэ турар заттаах да, баччаагына диэри бу дьыалаҕа тоҕо ким да кыһамматый?

А. КСЕНОФОНТОВА,
В. ИГНАТЬЕВ.

„Бытыктаммыт“ тутуу

Эт-үүт комбинатын Соловьев нэһилиэгиэнэн үүтү остыыр сыаҕын дьиэтэ наһаа ыараҕас, оонно аҕыйах олус эргэрдэ. Ол иҥин маннык хас да сыллаҕыта балачча жиэр салҕаабыт кэҥдэйэ тутуллубута. Хомойуох иҥин, бу тутуу эмиэ ким умнуута хаалла, олус тарыллыбыт, аҕыйах үлэһиттэрэ борт кыараҕас, кырымчык усулуобуйаҕа үлэлээн олороллор.

Комбинат салаатата бу «бытыктаах» тутууну ситэрэн охсоруоҕар уолдьаста.

Адьырҕалары дьакыйдылар

Быйыл Соловьев нэһилиэгэр бөрө үөрэ буулаан улахан хоромньуну оҥордо. Адьырҕаларгын үүнү «Тваттаа» совхоз булчута П.П. Собакин ылорбутэ. Биирдэ Мырыла сылгыныта Н. Г. Собакин дьуукпаата.

Аҥылаахтартан аны биирдэрэ ордубута баллар. Ону да сонордоҕо сылдьаллар.

Е. МАССАЕВ.

КОСМОС — ТЫА ХАҺААЙЫСТЫБАТЫГАР

КОСМОНАВТАР Ю. Романенко уонна Г. Гречко «Салют-6»—«Союз» комплекска орбитаҕаалы үйэ кэтэтэлэрэ научнай экспериментэр сүүмэх программаларын олохтоох киллэрэр кэмэлэ биэрдэ. Дьоҕуннаах мизэта сир баайын ресурсаларын ыытыыга бэриллиннэ. Итиннэ Советскай Союз уонна Германия Демократическай Республикатын специалистэрэ айыллыыллаахтык биирдэ үлэлээбиттэрин тэҥнэтэн оҥоһуллубут элбэх камералаах МКФ-6М аппарат туһанылынна. Камера спектр кэстэр уонна чугас инфракрасный уобалаҕын алта зоналарыгар биир тэҥнэ Сир ньуурун түүрүннүк ыытта. Ити хаартыскаҕа уҥуохтар объектар химическай уонна биологическай характеристикаларын бэлиэтэ биэрдэ.

Цыгыламмыт матарыйаалдар ырытыыга уонна хаһаайыстыбанньа үлэ ираас уобалаһыларыгар практическайдык туһаныыга учебнайдарга уонна специалистэргэ бэриллиннилэр.

ХАЙЫЫ-ҮЙӨ космическай эра саҕаланыытыгар үүгэ научнай уонна практическай проблемаларын быһаарыыга космическай аппараттар дьиҥ-чахчы мунгура суох кыахтахтарын ираас кэмнэх ученайдар сыаналаабыттара. Биэтэгин Сир тулатыгаалы орбиталарга үлэ вахтатын сүбэлээ, метеорологическай, навигационнай уо. д. а. аппараттар ыыталлар.

Метеостанциялар кинэ ситиммираттэн былыыллар кэмнэйдэрэ хомуйуурга күнү-дьылы үйэн болдьохтоох—уонна былгах болдьохтоох билгэхэйдэнэ оҥорорго, үөскэтэн эрэр ураганнары, циклоннары, уо. д. а. айыыга аадьыархайдарын эрдэтиэн биллэрэргэ наадалаах орбитальнай көтөр пробордары туһаныы тыын суоллаах ыыгыллыан буолла. Тыа хаһаайыстыбата, ордук ыанна күүтэн-дьылтан тутулуктаах салаалара, сылчах метеорологическай аппараттар уонна агрометеостанциялар биэрэр информациялаахтарыгар мунтурдаахтарыгар сөп курдук. Хомуу культуралаах ыһыы уонна хомуйуу болдьохторун быһаарарга, буоларыгар турар курдаттан үүнүүнү быыһыырга, кинини ыарыыларгын итийиэ үөнтэн-көйүүрүн хаҥыстыырга сүүрүнэн киэлметрдээх космоска тахсыахха эрэ наада дуо? Итиннэхэ агроном бишинэ эҥэлэ сөп буолбат дуо?

УРУТ ХАЛЛААН-куйаара уонна сири оҥоруулуу хайдах диэн дьүүрэлэстэттэриэн аҥаар биирдэмэлэрэтэр итинник сайда баара. Билиҥҥи кинилэри олох бэйэтэ кэпсэтиннэрэн туруортаата. Космос аппараттара агроном сорудун быһаарарга «уоранналлар». Итиэ Бүтүн Союзтааҕы көмөбиэнэ эрэ буолбакка, чэпчэ биир хаһаайыстыба, өрөйүөн, уобалас, республика хонуулаҥыгар кытта ыытыахха сөп. Аппараттары агрономическай билиидэргэ «уоранналлар» процесса ситиһиилээхтик саҕаланна уонна кэнниэ сылаарга наука уонна практика саҥа хаҥыскатыгар кубулуйан эрэр.

АРГЫСТАРЫ «уоранналлар» бороспуйдаан — уустукка принципиэбиэн ыытыллар. Билиҥҥи кинилэр кемодеруонэ почва саастабын уонна турбутун ырытыы олохтоох киллэриллэр, сиэн сайыаһа, үүнээйи үнүгүстэрин хаачыстыбата быһаарыллар, буортулаччылар уонна үүнээйи ыарыылара будуллаллар. Аппараттар тыа хаһаайыстыбатын үлэларын болдьохторун ордук чуолкайдык быһаараллар, күн-дьыл куһаҕан усулуобуйатыгар дьаһалдарыа ылар ыарыы биэрэллэр. Холобур, ыаҥайан үүммэхэ хаалбыт сиэмэлэр онуоларатар хаттаан суһал ыаҥыыны ыытыахха күн сыраҕаныттан, о. д. а. биричиинэлэртэн ыуоттаран бурдуҥу күох түү охсон ылыахха сөп.

ИТИННИКТЭР — билиҥҥи аппараттар сорох боппуруостарга эпиэттэраллэр. Ити эпиэттэр чуолкайдыыллар сыарбаҕаламмат. Ол эрээри космическай аппарат агроному төлөрү солбуйда эрэ этэр сыыһа. Чугас таалы сылларга ким специалистар ыыппыларыгар сыаналаах информацияны биэрэр катэгэн кэрэсчүү быһыытынан буолуон сөп.

АРГЫСТАР — туоллаан турар эйэ айыҥатын ресурсаларын кэтэн көрөр программаларга киэн уонна улахан суоллаах. Сыд ираас камигэр саамай ираас сибиидэньэлэрин ылыахха сөп. Күһүн уонна саас эрдэ, холобур, почвалары уонна хонуулары инвентаризациялаа һ ы н, кыһыгы культуралар ыыллар сирдэрин быһаарыы, ыһыы хаачыстыбатын уонна хонуу сиэнин хонтуруоллаһыны ыытыллар. Ыйса күһүн уонна сайын — бу туорахтаах культуралар үүнүүлэрин уонна ситиилэрин кэтэн көрүү, үүнүү хомуурун стратегиятын ырытан оҥоруу. Ити аҕыллыыбыт соруктары тэҥэ сайыаҥы ыйдарга сыаҕы оттоору, буортулаччы үөнү-көйүүрү, ыарыылары, сиэн тиийбэт буолуутун билиҥ, улахан тыаллар уонна быыдаах бууррдар дьайыыларын быһаарыы ордук дьоҕуннаахтар.

АРТЫСТАР информациялэрин кэлүүтэрэ уонна практическай сыаннастара хаһаайыстыбаларга тематическай карталары оҥорон сибидиэньэлэри түргэнник биэриллэн тутулуктаах. Бэйэлэрин кэдэрдиэннэй катэгэн көрүүлэрин космическай аппараттар Сиргэ уталыппаҕа биэрэллэр. Ол эрээри ити дьаннайдар сөптөах ырытан оҥорууну аҕыйахтаах, кинилэр түргэнник ойдуурун курдук оҥоһуллуох кэрэгэннэхтэр. Ити соругу электронный надарыстуурдар массыыныстар быһаараллар. Ол эрээри үлэни чаҕылҕаннык түргэнник толорор ЭВМ-ка эмиэ биириэмэ наада.

СИР ИСКУССТВЕННАЙ ардыстара үөрэтэр инэ-мэнэхэх сирдэрэ, сибиэсэҥа элбэх зоналаах информацияны ылар ыах. кинини комиттэн иэнигэр хомуйуу уонна ырытан оҥоруу космическай суоллаҥны тыа хаһаайыстыбатын производствотын сайдыытын үүгэ проблемаларын быһаарыыга наадалаахтар. Бэйиэ хонуулардыгар быстыт уратылаах космическай паспорты ылан эрэллэр.

Я. ЗИМАН,
техническэй наука кандидата.
Т. ЧЕКАЛИНА,
географическай наука кандидата.

Оскуолалартан сонуннар

Бу күннэргэ ороҕуон оскуолаларыгар районнаа тематическай бэрэбиэркэни ыытар. Бэрэбиэркэ кабинетный системаҥа киирбит, иэн-сибээстэн кабинеттары тэрийии уонна салгыы байытыы турбут ыытыллыаҥа. Бу сыл ахсын ыытыллар дьаһал оскуолаларга иккис арыллаарыгар социалистическай куоталаһыы усуловуйатын биир сүүрүн буолуор хабар.

Итинник тэҥэ үлэлиир ыччаты кинаһэтин үөрэтиигэ хабыы, үөрэхтээлэрэ идэҕэ туһаайыы, оскуолалар хаһаайыстыбалара, тэриллэлэри кытта шефтэһиилэрэн турутун, о. д. а. курдук билиҥҥи кэм улахан суолталаах боппуруостара болҕомтоҕо ылыллыахтара.

П. СПИРИДОНОВ.

x x x

Дорҕоо орто оскуолаларыгар производственнай үөрэхтээһин үчүгэйдик тэриллэр. Манна трактористары Семен Егорович Федосеев үөрэтэр. Кини 1976 сылааҕыттан саҕалаан бараата 150-са үһүс кылаастаах трактористары бэлэмнээтэ. Оҕолорго үгүстэрэ билиҥҥи совхоз производствотыгар үлэлии сылдьыахтар, сорохторо үөрэхтэрин сатыылларыгар. Ол курдук, Эрдэник Эристиин аатынан совхозка П. Л. Далбаев, А. И. Андросов, С. Я. Макаров уо. д. а. тоҕуу механизатордарынан биллэллэр. Оттон А. А. Пестерев, И. И. Филиппов, А. Д. Матвеев идэлэриттэн салгыы үөрэнэн эмиэ ситиһиилэхтик үлэлиилэр. Олуохуматааҕы тыа хаһаайыстыбатын механизациялаһыан техникумутар Дириҥ оскуолатыан выпускниктара И. А. Адамов, В. В. Марков уонна Д. П. Романов ситиһиилэхтик үөрэнэллэр.

Билиҥҥи оскуолаҕа производственнай үөрэхтээһин кабинета саҥардыллан оҥоһуллар, кэлэр сылга үөрэнэр ааллаах дьиэ тэриллэр.

Оскуолаҕа ыраах массыынаан ыаһыы маастардара эмиэ баллыннилэр. Кинилэри Люция Ивановна Иванова үөрэтэр. Билиҥҥи хайыы-үйэ 30 маастар ыаннынысыт ыытиллан таҕыстылар.

Быйыл производственнай үөрэхтээһиҥҥэ оскуола коллектива совхозу кытта туоҕабар түөрэйбэтэ. Оҥоо бу улахан суолталаах дьыала барыы оттуҥан ыытыллан, чопчу үлэлэр баллаах-тэммиттэрэ.

«СО» корр.

Никиэнтий Данилович Портнягин Чурапчытааҕы 12 №-даах СПТУ-ҕа черчение диэн уокуругун, производственнай үөрэхтээһин мастара.

Кини түбүктэрэ үлэтин таймынан коллективтаах кордорон агитация араас формаларын оҥорууҕа тутаах кэлиҥ.

СНИМОККА: Н. Д. Портнягин плакат үрдүгүттэн.

П. ОКОНЕШНИКОВ фотото.

Муус устар 5 күнүгэр Чурапчы сельскай Советын VI сессията буолан аста.

Сессияҕа **«ССРС Конституциятын (Тоҥуут Сокуонун) кордобуллэриэгэр сөп түбэһиннэрэн салгыннаах аассабай спорду, физкультураны салгыы сайыннарыы уонна ДОСААФ алын сүүрүк тэриллэтин үлэтин туругун итиннэ иннин соруктар туоларыттан»** боппуруос дьүүллэнэллиннэ.

Советтар түбүктэрэ

БЭБИЭСКЭҔЭ СПОРТИВНАЙ-МААССАБАЙ ҮЛЭ

Дакылааты «Урожай» ДСО ороҕуонньаҥы советын председателэ **С. С. Романов** оҥордо.

Дакылааттан кэстэрүнэн, сэлиэннээҕэ физкультура уонна спорт өссө да маассабайа суохтар. Оны маннык чаччылартан көрүөххэ сөп. 5 тыс. кэриҥэ нэһиилэннэлээх сэлиэннээҕэ физкультураҕа уонна спордуҥа аҕыс ааҕыйах киһи дьарыктанар, оттон ГТО комплексын баарэ-суоҕа 205 киһи туттарбыт. Итиилэр да тустарынан сөптөөх документация суох. Ороҕуонтан саамай улахан спортивнай материальнай базалаах (1 стадион, 3 физзал, 10 волейбольнай, 2 баскетбольнай площадкалар, о. д. а.) сэлиэннээҕэ аналлаах спортивнай секциялар үлэлээбэттэр. Итиннэ спортсменнар ороҕуон киниэн спортсменнара нэһиилиэктэриттэн күрэхтэһиллэрэ мелтэх түмүгү көрдөрөллөрө кими ыраастыыллар? Оттон сүрүннэ киирэринэн, ороҕуон киниитэр физкультура уонна спорт 12 алын сүүрүк коллективтара баалларыгар эҥ. Уопсайынан даҕаны, спортивнай активы кытта үлэ эмиэ бар. батын тэҥэ.

Сорох тэриллэлэр салаайаччылара спортивнай үлэҕэ суолта биэрбэттэр. Оны аҕаан спорду пропагандалаһыны, тэрийиини атахтыырдыы сыныйдаллар. Холобур, промкомбинат директора Н. Н. Ксенофонтов онкоцдор республиканскай күрэхтэһиигэ барыахтаах спортсменнары үлэлэриттэн босхолообот. Дьэ итиннэ ССКП райкомун бюрота ороҕуонтан спортивнай-маассабай үлэни күүһүрүүгэ туһаайан ыытыллыбыт. Ол эрээри ороҕуон киниин үлэлиир ыччата иллэҥ бириэмэтин туһалаахтык, интэриэһиҥэйдик атаарарыгар усуловуйа ситэтэ суох. Маныаха спорт биир быһаарар миэстэни ылыахтаах этэ. Партия уонна правительство дьаһаллара онно туһаайыллыбыттар, оны ирдиллэр. Итиннэ биһиэхэ ыаллыбат. Биир үксүн ол да тэбиитигэр сорох эдэр дьон үлэ кэнниттэн ускуоттаскил сылдьаллар, арыгылыыллар, оны аҕаан холуобунай буруйу оҥороллор.

Ороҕуонтан ДОСААФ линиятынан ханнык да үлэ ыытыллыбат. Маныаха комитет председателин штата суоҕа сүрүн бириҥнэ быһыытынан көрдөрүллөр. Билиҥҥи председатель эбэһиҥнэйин, общественнай саҕалааһынынан, «Урожай» ДСО ороҕуоннааҕы советын председателэ сүтэр.

Сүрүннэрэн итиннэ критическай этиилэр оҥоһуллуннулар.

Дьүүллэнэллибит боппуруоска сессия туһаайыах быһаарыыны ылынна.

ССКП райкомун бюротун уураахынан атыы үлэҕэ барбытынан В. И. Романовы сессия сельсовет исполкомун председателин эбэһиҥнэйиттэн босхолоото.

Сессия **сельсовет исполкомун председателиэн** 37 №-дээх Горькайдаах быыбардыыр округуттан депутат **Белых Михаил Никиэнтьевичы** талла.

Сессия үлэтигэр райсовет исполкомун председателэ **Р. Р. Бурнашев** кыттыыны ылла уонна тыл этэ.

С. ПОПОВ,
хаһыат аналл. корр.

ЫБСЛКС 60 сылын түөлүүтүн көрсө

Биир иллээх кэргэнҥэ

3. Саҥа Нерюҥригга

БИҺИГИ республикабыт, оны аҕаан дойду саҥа индустриальнай киниэ Нерюҥри ааҕыллаата охсуллубута ситэ үс сыл буола илик, оттон куорат буолбута икки аҥар эрэ сыла туолан эрэр. Урут суруйбуппут курдук, бу эдэр куораты төрүттэспиттэр ортолорутар Саха сирэ ыынныт ыччаттара эмиэ баалларе.

Эдэр куорат күн-түүн кэҥии, киэркэйэ турар. Хайыы-үйэ икки аҥы арахсыбыт. Эргэ оттуҕар, бастаан тутуллубутуттан,— административнай киин, Оттон Саҥа куорат диэн аатталаччыта кэмники балтараа сыл иһиэ үгүс үлэ ыытыллыбыт, хас да микрорайон үөскүү охсубут, иккилии эмиэ хаартиралаах таловой дьиэлэргэ тыһыынчаран киһи олохсуйбут.

МАННА билиҥҥи Саха сирин Соҕуруу оттуоҕун территориальнай-производственнай комплекс тутуутун биир бөдөҥ тэриллэтэ — «Якутуголстрой» комбинат хас да тутар управлениетын подразделениелара үлэлиллэр. Олортон биирдэстэригэр 1977 сылга Чурапчы ороҕуонун биринчи лауреата А. М. Ковалькону көрсөн, кини салаар комплекснай бириигэдэтин үлэтин-хамнаһын бидистибит.

Бириигэдээҕэ 21-дэр киһи, 5 араас национальностар представителлэрэ түмсүбүттэр. Бары да туруу дьоннор, хастыы да идэни баһылаабыттар. Аспыт сылга 513 тыс. солк үлэни толорбуттар. Быйыл оссо ордуту оҥорор соруктаахтар. Анатолий Михайлович тиэтаах дойду биллиилээх тутаччыта Николай Злобин ыыматынан бириигэдэнэн бэдэрээттэһиигэ комбинакка биир бастакынан киирбиттэр. Нерюҥри, кини таһынааҕы киэҥ нэлэмэн үрдэл бүтүннүүтэ даҕаны, сахалыы эттэхха, үрэх баһа дойду: таас кырыстаах, куруук тыаллаах-куустаах, курас күннэхдьыллаах буолан маһаото ис-иҥиттэн киилээс, дьадаҥы. Барт сэдэх тилт эрэ мастаах сиргэ күөх диэн сүр күнду. Ол иһин А. М. Ковалько бириигэдэтэ былырыын Саҥа куоракка күөх зонаны алдьаппакка, оннуттан хаалларарга эбэһээтэлистибэ ылыммыт, ыҥырыы таһаарбыт. Сыанаалаах бачымыс кэҥ сэҥээрии, өйөбүлү ылбыт.

— Быйыл олунньуга ити биир 16 квартираалаҕы туттарбыппыт,— дэһэллэр тутааччылар, чугас турар, ыал суба аҕай көҥөн киирбит бэрээхэй дьиэтин ыйа-ыйа. — Манна бастаан кэлэрбитигэр тутуу площадкатын тула үүнэн турар 95 тиэтэй акт быыыытыыннан туппуппут. Объегы бүтэрэн баран күөх зона паспорын дьиэни кытта биириэ государственнай комиссиэҕэ туттарбыппыт. Сир кырыһын мээнэ аддьаппат туһугар штакетниктарын оҥортуубут.

Кердоххо, кырдьык да кэрэхсэнэн, байырэнэн эрэ сөп дьыала эбит.

Лауреаппыт ССКП чилиэнэ, идэтинэн да тутуу инженерэ эбит, ыраах Днепропетровскайтан кэлэн үлэлээбитэ төрдүс сыдыгар барбыт. Коллектив туллар тутааҕынан коммунистар уонна комсомолцтар буолбуттар. Үлэ-хамнас, социалистическай куоталаһыы дьиэ үчүгэйдик көхтөөхтүк тэриллибит. Сүүрүнэ бүлбүт, атаҕар турбут үлэ коллектива диэн бу буоллаҕа.

x x x

САҤА КУОРАТ биир саамай бөдөҥ производственнай подразделениета — 9 №-дээх аналлаах үлэлэр управлениелара. Дьэ бу эбит ыччат түмсүбүт сирэ диэн, 250-са чилиэннээх комсомольскай тэриллэ баар.

Ханнык баҕарар объекты отделочниктар ситэ-раллэр, дьон саная хоту үлэлиир, олорор гына киниилэр тупсаҕай көрүнүүлэр. Киниилэрэ суох биир да производственнай тутуу, олорор дьиэ сүүөҕэр түпбат. Ол иһин бу уустук уонна эпизттээх үлэни толороччуларга ураты убаастабыл, улахан итэҕэл бэриллибит. Ити, биириэн. Инкиҥинэн, киниилэр баҺыйар үгүс оттуларга эдэркээн кыргыттар, олох оскуолатыгар саҥардыы үөрэнэн эрэр дьон.

Штукатурдар-маляардар бириигэдэлэрэ манна хас да эбит. Ол үрдүнэн тутуу кэмэйэ киэҥэ, тэтимэ тургэнэ бөрт буолан таайиммэт, ситиспэт курдукпут диэн кэпсиилэр. Дьиэлэр толору хааччылыыллаах тына тутуллар буоланнар, отделочниктартан көрдөбүл үрдээбит. Олорор дьиэлэр үрүттэрэ, ис эриннэрэ тута штукатурканнар, уопсай туһаныллар хосторо ордук кичэллээхтик оҥоһуллар эбиттэр. Объектар үлэҕэ киллэрилиилэриэн графика кытаанахтык ирдэнэр буолан үлэ коллективын ахсын иэдиэлэнэн эрэ буолбакка, күүгүнэн чопчу соруданнар тиэрдиллэр уонна олор толоруллуулара куруутун хонтуруоллаанар бэрээдэктэрэ олохсуйбут. Итэ барыта үлэ тэрээһинэ чуолкай, оҥорумтуота үрдүк, хаачыстыбата үчүгэй буоларыгар кемолөҺөрө саарбаҕа суох.

Куорат Советын депутата Ирина Алексеева салаайар бириигэдэтин өр көрдөөтүбүт, хас да объекка киирэ сырыттыбыт. Хата, кыргыттар ким ханна үлэлиирин билэр буоланнар, ыйдаран элбэх квартираалаах олорор дьиэлэртэн биирдэстэрин үөһээ мэндиэмэниттэн буллубут. Ира бэйэтэ суох, горсовет сессиятыгар барбыт, Кыргыттар хас да хоһуоннаах тарҕаһан үлэлии сылдьаллар. Барыта 20-чэлэр, араас-араас оҥуктар.

БИИР ДЬОҨУС хосхо икки ыыс дьиэ үрдүн сыбыы сылдьалларын көрөн киирдибит. Киниилэртэн биирдэстэрэ биһиги Мыҥдаҕаайыыбыттан тиийбит Октябрина Макарова диэн буолан биэрдэ. Орто оскуоланы бүтэрбитэ хас да сыл буолбут. Штукатур-маляр идэтин иниэ Запорожьеҕа ылбыт. Билиҥҥи төрдүс разрядтаах. Манна аспыт сыл атырдьах ыйыттан үлэлээбит. Кыыс Донецкай уобаластан кэлбит биирэ үлэлиир дьоҥэлэрэ Татьяна Зовина, Наталья Грунь уо. д. а. тустарынан кэпсии туттан, махтанан кэпсиир. Киниилэр сүбэлэрэ, өйөбүллэрэ биһиэхэ тыа сирин ыччаттарыгар, бу дойдуга ордук кемолеох диир. Каккалэһэ турар Уус-Алдантан сылдьар комсомолка Татьяна Заболоцкая үлэлиирин тохтоппот. Дойдутун сокуунун истэн, эйэҕэстик мичээрдиир эрэ.

Оволоргут сорохторо ханналарыгар диэбиннэ, Оття каккалэһэ хоскоо сирдэтэ. Онно эмиэ иккиэлэр эбит. Киирэри кытта хаҥас эҥэргэ кыра үөгүохтаах Анна Трофимова үлэлии турар. Тердууна Сылаг эбит. Бу идэтигэр эмиэ атын куоракка үөрэммит, онтон Чурапчыҕа тутуу учаастагар икки сыл үлэлээбит. Эдэр саас романтиката, ударнай тутуу гардыыта киниин бу саҥа сиргэ аҕалбыта эмиэ хас да ый буолбут. Үлэтин сөбүлүүрүн, олорор үсүлүөбүйата табыллыбытын этэр. Дойдутугар саҥа совхоз тэриллибитин, кини төрөөбүт нэһилиэгэр киинэммитин истэн бэрэ сэргээтэ, дьонун-сэргэтин сураста. Хайыай, төһө да этэҥҥэ сырыттар, үчүгэйдик үлэлээтэр үөскээбит, улаппыт ыыр, аймах-билэ дьон ахтыланнаах буоллахтара.

КЫРГЫТТАР сыыйа түмсэн, дьүөгэлэрин ыҥырталаан кэпсэтии кэҥээн, күлүү-салыы үксэн барда. Ол быыһыгар:

— Эх, оҕолоор! Хайа, бүгүн сыбаайба буолбаат! Аны иуормабытын толорбокко хойутаайабыт,— диэн саҥа иниилиннэ.

Сорохтор ону быһаараачылар буоллулар: ити Лексэйтэн сылдьар Татьяна Горюшкина Ворошиловградскай уобалас ыччата, шофер Владимир Бардюгу кытта холбоһор үһү.

— Итинник түгэн эйиэхэ төһө чаастаный? — диэн аргыһым ыйытыгар:

— Биригээдэбитигэр иккис. Былырыын Өлүөхүмэ кыыһа Капиталина Станкова тахсыбыта. Эмиэ интернациональнай кэргэн,— диэн буолла.

— Наһаа көрдьүөс. Дьэ кыргыттар! — диэн күлсүү ыыргэйдэ.

Биһиги ол үчүгэйин, олох сокуона, эдэр саас аргыһа буоларын ойдотуттута буоллубут.

Биригэдьиирдэрин туһунан кыргыттар бэрт истигник этэн аһаатылар. Ира Якутскайтан тиийбитэ балтараа сылтан ордубут. Наар манна, куоракка, үлэлээбит. Майгытынан-сигилитинэн, үлэ-хамнаһынан холобурга, ытыктабылга сылдьар эбит. Дэлэҥэ даҕаны горсовекка быыбардаммыт дуо?!

ИТИ КУРДУК билэ-кэпсэтэ түһэт тарҕастыбат. Үлэ дьоно туруохтара дуо, мастеркаларыгар ыытыстарыгар барбаан охсо-охсо күлбүтүнэн-үөрбүтүнэн сүй гынан хаалларылар. Сотсуу дьиэ истиэнэлэриигэр ыччэй сүүрдэҺиҥ сыҺыары быраҕар, ыраах-калаах биэдэрэлэри сыҺарытар тыастар эмиэ эйбэн барылар...

x x x

Таһырдьа тахсан мас сыыпабытыгар хаамсан иһэн түннүгүнэн быыстыт оолорго:

— Быраһаай дьаныгы. Хайдах сылдьаргытын дойдугутугар, дьоҥгутугар кэпсэхпит. Республиканаҕыт, ороҕуонгуу аатын түһэн биэримэн — дэһэстибит.

А. ЧИЧИГИНАРОВ
(Бүтүүтэ бэчээттэннэ).

БРЯНСКАЙ УОБАЛАС. Уобалас кинин мэдэйыммэрэгэр сибиэнэй комбайнсар, ойуурсуллар, кэчэ-дьэрэ уонна салат атыылаллар. Онно үүнэрэччэ «Культура» совхоз технический комплексэ аата диэтэр ыраах. Коллектив быйыл эрэнэн тэрилтэлэригэр 1400 тонна сибиэнэй ойуурдаах ыстарын эбэлиистэнэр.

Үөһэ снимокка: ойуурсуну механизация күүһүнэн үүнэрэллэр.

Аллараа снимокка: микроклиматы автоматическай салайыы кэмэлдьиэ.

В. УГЛИК фотота.
ССТА фотохрониката.

Оройуон чулуу спортсменнара

ИННИН БИЭРБЭТЭҺЭ

Сүүрэр суолга отуу сыл устата аата аттаммыт Парасковья Иннокентьевна Кривошапкина — Кытыырас Боккуойа спортивнай олоҥо эдэрдэрэ үтүө холобур буолуоҕ сүр.

Кытаанах ньиилиэгэр Манчаары Алаахытар кинн оҥо саҕа аастыта. Тороппуттэрэ эрдэ ыланнар, кыыс бэрт эрэйиэн улаатыта. Революция иннинээҕи харыга олохтон оҥо саҕыны туһунан ойуурэр ингэн хаалбыт: комуулуок: ойох иннитэр помар сиэ туран конньуэрэн муннуй аннытар киниилэйэн ыаллыырын ыйын, дьоно таптаан. Ырыа Кыыс диэн ыытыраллара... Аҕата, Гаврил Степанович Гордеев, бэдэҥ-садыг, күнэгэ сэттэлэн сылганы охсор сэмэлэрэх киһи эбит. Ийэтэ Анастасия Егоровна тороппуттэрэ улахан кытыырастарынан дьонго-сэргэҕэ биллибиттэр. Онон инки бэртэн утумнаан, Паша эрэйи-муну ылиитин эрчимнэн туораабыта.

— Ярославскай аатынан колхозка дьоммор ойуо-тайаа таһаарбар, сылгы, сүөһү күөйэрбэр баҕрдэ да хааман корботоҕум. Оннооҕор алтан сылгабаары көтөхпүтүнэн сүүрэрим,—диэн ахтар Парасковья Иннокентьевна.

Кини оннук этиҥэн-хаанынан боруоҥ, пе-ньиттэн баҕаран сүүрэрин, хамсаарын сөбүлүүрэ. Күрэхтэһиигэ 15 саастаҕар бинр дойдуларга Николай Местников кэдьүлээһиннэй аан бастаан кыттыбыта. Онтон ыла ыыхах сурааҥын ньиттэр эрэ, өрө хаама сылдьар үгэстэммитэ. Күрэхтэһиигэ оннук кэхтиэх эбэ. Дьэ ол да иннин буолуо, Уот Субуруускай улахан ыыахтарга Боккуойаны хайаатар даҕаны буллараллара үһү. Биитэннэ урут таҕыстаҕына, Николай Дмитриевич ыстанан туран, ытыһын таҥынарын, «Уруй, уруй!» диэрин Боккуойа биллиигэ диэри күндүтүк саныыр.

Сэрии сылларыгар кылгас уонна орто дистанцияларга Парасковья Кривошапкина иннигэр түһэр олус уустуга. Оччолорго тоҕо тургэнник сүүрбүтүн иҥэтэ ньиилэ ыыахтаах, талаанныах быһый буоларын туоһулуур чахчылар элбэхтэр. Оннооҕор 1955 сылларыгар Якутскайга киирэн 800 м сүүрүүгэ үһүс миэстэни ылбыта. Онно кини саҕа 41-рэ эбэ. Өссө сүүрүөх быыылаабым, ону баара күнү быһа ыллыан уочараттаах турар тобук, тоҥолох урдуттар ыанар, дэлби сылайан хаалбытым»,— диэн кэпсиир кини. Бу күрэхтэһиигэ өрөйуомнутуттан 30 киһилээх хамаанда кыттыбыт, сүүрүк Иннокентий Парламов иккис миэстэни ылбыт.

Бэйэтин көлүөнэтиттэн Осуо Захаров, Николай Баранников, Афанасий Софронов, Николай Дьячковскай, Мария Лукина бэ-кэ сүүрааллэрин уонна бу күүскэ эрчиллиилэрин туһунан спорт ветерана билигин астынан бэлиэтиир. «Эдьэйим Татьяна Гавриловна Дьячковская хатыны ургуорарэ быһый этэ. Мин киниэхэ тиийбэтэҕим»,— диэн биллиэр Боккуойа.

Саҕаны тухары тоҕо даҕаны ферма үлэтигэр эрилиннэр, спордуттан дьарыктаммыт буолан Парасковья Иннокентьевна билигин даҕаны «сүүрэн хаалыахэ» эдэр көрүнэхэ, ханнытын да иҥэн киниэхэ бу саҕаны биэрбэккин..

Советскай былаас эрэ турутуран, ити курдук саха дьахтара эр киһиэн ыытта тэҥ быраактаан үлэҕэ, уорахха, спорка бинр кэккэҕэ турар дьоломнута. Тыыс аймаҕалаах Саха сиригэр «спорт королеватэ»—чэчэки атлетика сайдыыта Парасковья Кривошапкина курдук чэтэҥ-чэбдик, аймаҕаттан талаанныах кыайыыга дьулуурдаах кыргыттар уонна уолаттар кэхтэрүнэн сүһүөҕэр турбута.

Д. ЭВЕРСТОВ.
Саха АССР спордун маастара.

● *Дьыллар уонна дьоннор*

АЛМААСТААХ МИРНЭЙИ ТУТУСПУТА

Варвара Афанасьевна ньиилиэгэр сельсовет депутатынан быыбардаммыта, 1953 сылларааҕа Одьулуун сельсовет исполкомун секретарынан үлэлэппитэ. Эмиэ ити сыл аны комсомольскай тэрилтэ секретарынан талыллыбыта. Комсомолецтар тарийиларынан үгүс тематическай бичиэрдэр: сиидэс баала, бастакы колхозтар тарийсибит ветераннара, Аҥа дойдуну көмүскүүр Улуу сэриэ кыттыылаахтарын кытта көрсүһүүлэр, о. д. а. ааннаан буолуталаабыттара. Варвара саанны, бастыҥы киллэрэргэ хурунан дьулуһара. Холобур, кини секретарынан иннинэ мунньахтарҕа ыччаттар иҥэтэх таҥастыын олорор буолар этиллэр. Онуоха сааҕа тэриллибит комитетка сүбэлэһэн баран, «комсомольскай мунньах — комсомольскай бырааһынньык» диэн дьиҥнээх мунньахха ыраах таҥастаах, суунан-тараанан сылдьары мобилизуйбуттара. Аны мунньахтар ортолорутар сыныьалаҥнаах барар буолбуттара. Онно ким кэпсэтэр, ким үгүүлүүр эбэ. Иннь гынан мунньах актиннайдык барар буолбута.

1957 сылларааҕа Саха сиригэр ыччатыы маҥнайгы фестиваля ыытыллыбыта. Бастакы тур тохсунньу ыйга барбыта. Онуоха Карл Маркс аатынан колхоз ыччаттара оройуонтан бастакынан ыытыыттара. Одьулуун олохтоохторо фестиваллаах хаамсыыны онно аан бастаан көрбүттэрэ.

1958 сыл атырдьах ыйыгар промышленнаска үлэлии барарга республика ыччаттарыгар улахан ыытыыны тахсыбыта. Чулууттан-чулуулар путевка туспуттара. Варвара кордьөн Орджоникидзевскай оройуонтан цемент заводуттар киирбиттэр. Онно кыргыттар биригэдээдэлэрин салайан завод акылаатын туһарбыта, саҥа бөҕүөлэк дьиэлэрин туспуттара. Сотору кини райсовет депутатынан быыбардаммыта. Онтон саас путевкаҕа Мирнэйгэ барбыта. Кэлэн баран 2 №-дээх комсомольскай-ыччат фабрикатыгар рабочайдаабыта. Онтон 5 №-дээх фабрикаҕа ыыммыта, онно хас да сыл үлэлээбэтэ. 1965 сылларааҕа биллиэн аатырар 3 №-дээх фабрикаҕа ыыбыттара. Ити сыл Донбаска бэйэтин ыытынан аналлаах курска баран үөрэнэн кэлбитэ. Правительство алмаастыыттар чэчэкитэ суох үлэлэрин үрдүктүк сыанналаабыта. Варвара «Үлэҕэ килбиэннэх иҥин» медальынан наҕараадаламмыта. Онуоха кини РСФСР Верховнай Советын Президиумун Председателэ М. А. Яснов илиититтэн туспута. Биллиэн кини аата Е. М. Ярославскай аатынан кырдьаҕас үөрэтэр музейгэ Мирнэйи бастакы туспуттар аатталарын ыстыһэнтэриигэр баар.

Варвара Афанасьевна Григорьева дойдутугар, Одьулуунна, 1971 сылларааҕа, 1 сыл ааспыта. Кэлэн баран промтоварный маҕаһыынна продавецтаабыта. Биллиэн сельсовет исполкомуттар секретардыыр, дьаахтар комитетын чилиэнэ.

Соторутааҕыта кини СПТУ үөрэнэччилэриттэн ыалдьыттаан бэйэтин комсомольскай олоҕун, алмаасчыттар үлэлэриннан-хамнастарын туһунан сиҥилии кэпсээтэ эдэрдэрэ үлэни таптыы улаатарга сылдьыбыта сыалтата суох үөрэнэргэ ыытыллар.

Снимокка: В. А. Григорьева.

Е. КАЖЕНКИНА.
Одьулуун.

Айар ыччат зонатаабы фестивалыгар

Урут суруллубутун курдук, Уус-Алдан оройуонун кэнниттэн Бороҕонгго айар ыччат эстафетатын зонатаабы фестиваля ыытыллына. Онно биһиититтэн 75 киһилээх делегация кыттыыны ылан кэлэн. Кинилэр - искусство 6 жанрыгар киэстэрин хоонноолар.

Вокальнай-инструментальнай ансамблларгга биһиититтэн Мугудай орто оскуолатын учуутала Н. М. Баронов салайаччылаах коллектив былаччы сотиҥнилээхтик кытынна. Хоровой коллективтары ыруутэ да куһаҕана суохтук кытынныбыт диэхха наада.

Советскай ырыалары толороччуларбыт Роман Пинигин уонна Мария Михайлова бэйэлэрин кыахтарын толору туһанан ыллаатылар. Мария Михайлова бу күннэргэ Якутскайга «Ырыа-78» конкурска кыттар. Үөкүүһүттэрбит эмиэ көрөөччүлэргэ куһаҕана суох ойоҕулу хаалардылар. Жюри үгүүлэрбитигэр ордук пластика элементтэригэр охтуу баарын бэлиэтээтэ. Онон иннинэ национальнай үгүү характерын сүтэрбэкэ туруорарга сүбэлиннэ. Фестивальга Гея Яковлева, Марфа Камнеева сахалыы ырыалары толортообуттара жюри үчүгэй сымнаҕастыын ылылар. Хомусчуттарбыт тоҕо да саҥа тэриллэн ыытыныылар, иннинэ-кэтин сайдар ыахтаахтарын көрдөрдүүлэр.

Республика бары зоналарын тумүктэрэ ый бүтүүтэ таһаарыллыахтара.

В. ПОПОВ,
эстафета тэрийэр комитетын председателэ.

Доруобуйа муннуга

ТЕЛЕВИЗОР УОННА ОҔО

Бу—саҥа тема буолбатах. Ол эрээри эрчтэр иннинэ хат-хат эриллэриэ күүлэлэлэр. Биһиги оҕолор куох экран таҥнаҕар олус өр олороллор. Бэл саамай кырачаанар телевизоры чаҕы-чаҕыйан көрөллөр. Аны улаатан иэстэҥи аайы оҥо телевизоры көрүүгэ эмиэ уһаан ыаллар.

Сорох тороппуттэр пэтэрэ улахан бөдөҥсөлорун курбэтэр. «Оҥо эйэҕэ билэр-көрөр мэнэктээбэккэ олорор, онон туох да суһаҕана суох»,—дэһэллэр. Оттон дьиэ иҥэтэр хайдаҕый? Бастатан туран, үөрэнэччи үлэтин күнэ ирдэтэр улахан киһи үлэтин күнүнэҕэр уһун буоларын ханнумуохха наада. Кини кыраска 5-6 чаас устата дьарыктанар. Онно дьиэтэҕэ үлэтин 2-3 чаас устата толорорун эбэххэ. Оттон үрдүкү кылаастар үөрэнэччилэрэ суккаҕа 11 часка тиийэ дьарыктаналлар. Оҥо, үгэс курдук, 9-10 чаас устата утуйар. Онон кини суукаҕа 18-20 чаалы үөрэхтээ уонна утуйуута биэрэр. Итиннэ кэстэрүнэн таҥныыта, аҕаалыыта, театрга киниэҕэ, дьиэҕэ нэмэлдьиүүгэ, спорка, киниигин аҥаарыгга, сабиэйэй салгыыгга сылдьыыга олус аҥыйах биэриэмэ хаалар. Итиннэ таһыынан үөрэнэччилэр ой үлэтиэн, кылааска хамсаабаска уһуннук олоруттан улахаммык сылдьаллар. Онон үөрэх кэнниттэн сыныьаллара иаала. Онуоха ордук спортивнай соньуулар туһалаахтар. Спорт улаатар организмҥа сүрэх, ньиэрбэ, тымыр системаларын бөдөрүтөр. Оттон оҥо үөрэх кэнниттэн телевизортан арахпат буоллаҕына, кини оҥу-маҥы ыйыппат, дьиэҥи-уоту ыспат, уулуссаҕа мэнэктээбэт, бөрөҕэлэри кэспат, онон тороппуттэр саҥаан көрдөхторуна, туох да куһаҕана суох курдук. Оҥ эрээри бинр сиргэ хам хатан олоруу оҥо сайдан иҥэр организмҥа тоҕолоох буортулаах буолуоҕай?

8—11 саастаах оҥо уруогун аҥаан бүтүөт, тута телевизоры көрөр буоллаҕына, кини эбии сылаарсыыр. Телевизоры көрүүгэ киһи ойо-саҥаата наҕаа күүсэ үлэлиир, онон майда олус нооруускалаанар. Бастакытыттан, телевизор оҥо ойо-саҥаата, майгыта-сиҥиитэ, олоҥу көрүүгэ сайдарыгар олус улахан дьайыыны оҥорор. Ити нервнэй системаҕа, улаатан эрэ организмҥа буортулаах. Иккиһиэн, телевизор киһи хараҕар эмиэ охсуулаах. Экран иннигэр чугас өр олорортон киһи хараҕа сылдьар. Харах ыалдьар курдук буоларҕа, ону быһа сиэн сыныьата түһэргэ тиийэр. Оҥолор телевизоры короллоруттан уйуҕалара көтөр, өр уоскуйан гиэрбэттэр. Онтуук оҥолорго телевизоры надиэлэрэ бинрдэ эмэ көрөргө, ону да программаны чуо талан туран, көҥүллүөххэ сөп.

Үөрэхтээ киирэн иннинэҥи саастаах оҥолор телевизоры күнүгэ 20-30 мүнүүтэ устата көрүөхтэхтэр. Ону да күн аайы буолбатах. Кинилэр телевизортан 2 м чугас олоруо суохтаахтар. Алыс ыыстаах оҥолорун пуорматара бинр чаас буолуохтаах. Ити эрээри күн ахсын көрдөрөртон эмиэ туттунуохха наада.

Телевизоры көрөргө тоҕо сырдык наадаҕый эбэтэр хараҥаҕа көрөр, үчүгэйдик, чуолкайдык кэстөрүнэн, ордук дуу?

Уот суох буоллаҕына кини хараҕа ордук сылаарыыр. Онон телевизоры көрөр хос сырдатыллыах тустаах. Итиннэ остуол лаампата ордук табыгастаах. Лаампаны оҥо хараҕын иннигэр эбэтэр уота экраҥна тыгар гына туруорар табыллыыбат.

Статистика көрдөрөрүнэн, уоҕо кылаастарга мөлтөх карахтаахтар ахсаннара улам - улаатан иҥэр. Итиннэ тоҕо да телевизор тутаах оруоду ылбатаҕын иҥэн, чахчыттан ханна да куоппаккын: мөлтөх харахтаах оҥолор ортолоругар телевизоры таптаан көрөөччүлэр элбэх буолаллар. Ити түбэспиччэ буолбатах.

Онон төрөппүттэр оҥолоро телевизоры көрүүлэрин кытаанахтык хонтуруоллуох тустаахтар.

Л. ЕРМОЛАЕВА,
фельдшер.

Редактор А. Е. ЧИЧИГИНАРОВ.

БИҺИГИ АДЫРЫСПЫТ: почтовай индекс 678700, Чурапчы с., Керл Маркс уул., ТЕЛЕФОННАРБЫТ: редактор—91-395, отделлар—91-495, уопсай — 91-505.

«Саҥа олох» («Новая жизнь») — орган Чурапчинского райкома КПСС и районного Совета народных депутатов Якутской АССР.

Индекс 60849. Газета выходит по вторникам, четвергам и субботам на якутском языке. Объем 1 усл. печ. лист. ЧУРАПЧИНСКАЯ РАЙОННАЯ ТИПОГРАФИЯ.
№ ЗАКАЗА 43 с Чурапча, ул. К. Маркса, 12. Тираж 2946